

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-74-57>

УДК 330.341

СУТНІСТЬ ТА ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЯМИ У ТРАНСПОРТНІЙ СФЕРІ

THE ESSENCE AND PRINCIPLES OF INNOVATION MANAGEMENT IN THE TRANSPORT SECTOR

Близнюк Андрій Олександровичкандидат економічних наук, доцент,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4945-4893>**Кудрявцева Оксана Володимирівна**кандидат економічних наук, доцент,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6488-1941>**Blyzniuk Andrii, Kudryavtseva Oksana**

Kharkiv National Automobile and Highway University

У статті розглядається актуальна проблема управління інноваціями на автомобільному транспорті в контексті забезпечення сталого розвитку галузі. Обґрунтовано необхідність використання сучасних інструментів оцінки ефективності інвестицій в інноваційні рішення, зокрема цифрові логістичні платформи, системи автоматизації та електромобільний транспорт, особливо в кризових умовах. Проаналізовано вплив транспортної галузі на соціально-економічний розвиток регіонів та держави. Виділено невирішену проблему конкретизації основних принципів управління інноваціями на рівні транспортних підприємств з урахуванням специфіки їхньої діяльності та динамічності зовнішнього середовища. Розглянуто інновації як суспільний, технічний та економічний процес, що призводить до якісно нових продуктів, технологій та послуг. Проведене дослідження дозволило визначити сутність інновацій на автомобільному транспорті як впровадження прогресивних ідей, що призводять до появи якісно нових продуктів, технологій та послуг, сприяючи підвищенню ефективності та конкурентоздатності галузі.

Ключові слова: управління, інноваційний розвиток, інноваційна діяльність, транспортна діяльність, ефективність.

The article considers the topical issue of innovation management in road transport in the context of ensuring sustainable development of the industry. The necessity of using modern tools for assessing the effectiveness of investments in innovative solutions, in particular digital logistics platforms, automation systems and electric vehicles, especially in crisis conditions, is substantiated. The impact of the transport industry on the socio-economic development of regions and the state is analyzed. The unresolved problem of specifying the basic principles of innovation management at the level of transport enterprises, taking into account the specifics of their activities and the dynamism of the external environment, is highlighted. Innovations are considered as a social, technical and economic process that leads to qualitatively new products, technologies and services. The main sources of financing innovation activities at enterprises are outlined. The problems that hinder the development of transport and logistics clusters in Ukraine, including imperfections in the state cluster policy, low innovation potential of enterprises and specific problems of forming innovative transport and logistics systems, are analyzed. The study allowed to define the essence of innovations in road transport as the introduction of progressive ideas that lead to the emergence of qualitatively new products, technologies and services, contributing to the efficiency and competitiveness of the industry. An analysis of the problems of innovation development and the formation of transport and logistics clusters in Ukraine has revealed a number of constraints, including imperfect state cluster policy, low level of innovation potential of domestic enterprises, focus of transport companies on extensive development factors, financial constraints for small and medium-sized enterprises, insufficient quality of transport and engineering infrastructure, and lack of close cooperation between science and business. Despite the existing obstacles, there is a positive trend in the formation of small and medium-sized innovative companies in the transport sector, which can become the basis for the development of efficient transport and logistics systems.

Keywords: management, innovative development, innovative activity, transport activity, efficiency.

Постановка проблеми. Ефективне впровадження інноваційних технологій потребує використання сучасних інструментів, які дають змогу обґрунтовано оцінювати ефективність інвестицій у передові рішення, зокрема цифрові логістичні платформи, системи автоматизації логістичних процесів та електромобільний транспорт. Водночас у кризових умовах зростає кількість викликів, що зумовлює необхідність адаптації традиційних аналітичних підходів до нових реалій. Це, зокрема, передбачає врахування великих масивів даних, високого рівня багатфакторної ризикованості та швидких змін зовнішнього середовища [1].

В умовах посилення економічної самостійності регіонів та здійснення структурної трансформації регіональних господарських систем одним із пріоритетних напрямів регіонального економічного розвитку виступає формування ефективного ринку транспортних послуг. Транспортна галузь, як невід’ємна складова ринкової інфраструктури, чинить суттєвий вплив на динаміку та ефективність соціально-економічного розвитку як окремих регіонів, так і держави загалом. З огляду на зростання ролі транспортного чинника, саме ефективність функціонування транспортного сектору визначає якість економічних зв’язків у межах національного простору.

Порівняно з іншими секторами економіки, транспорт характеризується специфічними економічними, організаційними та технічними особливостями, які мають бути враховані під час розроблення механізмів формування та управління ринком транспортних послуг.

Ринок транспортних послуг являє собою одну з найбільш масштабних і значущих підсистем регіональної економіки. За посиленої конкуренції на регіональних ринках спостерігається активізація діяльності транспортно-логістичних операторів, які демонструють високі темпи розвитку. Паралельно зростають вимоги споживачів відносно якості транспортного обслуговування, термінів доставки та збереження вантажів. Забезпечення сталого функціонування ринку транспортних послуг являє собою важливу передумову інтеграції економічного простору країни переміщення товарів і послуг, а також гарантії їх безпечного обігу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальні проблеми управління інноваціями у транспортній сфері на різних рівнях функціонування національної економіки є предметом постійної уваги як вітчизняних, так і зарубіж-

них науковців. Питання інноваційного розвитку транспортних підприємств України було розглянуто багатьма дослідниками, серед них: Куш А. А., Комчатних О. В., Мартинюк О., Денисенко М. П., Бреус С. В., Ілляшенко С. М., Шипуліна Ю. С., Ілляшенко Н. С., Парубець О. М., Сугоняко Д. О., Федотова І. В., Шинкаренко В. Г. та багато інших [1–8].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас, незважаючи на значний теоретичний та прикладний доробок у цій сфері, залишається невирішеною проблема конкретизації основних принципів управління інноваціями на рівні підприємств, зокрема в транспортному секторі. Це зумовлено необхідністю врахування специфіки діяльності таких підприємств, а також рівня невизначеності та динамічності як внутрішнього, так і зовнішнього середовища їх функціонування.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у дослідженні сутності інновацій на автомобільному транспорті та визначені ключових принципів управління інноваційною діяльністю в сучасних умовах для забезпечення сталого розвитку галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Транспортна галузь становить фундаментальну основу національної економіки, виконуючи ключову функцію в системі виробничої та соціальної інфраструктури. У цьому контексті транспорт розглядається як важливий елемент ринкових відносин, від ефективного функціонування якого залежить стабільність роботи та розвиток усіх галузей економіки, що обслуговуються транспортом, а також підприємств, їхніх об’єднань та економічних комплексів загалом. Крім того, рівень якості життя населення значною мірою визначається станом транспортного забезпечення.

Водночас розвиток транспортного комплексу тісно корелює з тенденціями, що спостерігаються в базових галузях промисловості, зокрема машинобудуванні, металургії, виробництві готових металевих виробів, неметалевої мінеральної продукції, а також у добувній промисловості та в діловому секторі загалом. Відтак, без ефективної діяльності транспортної сфери подальше зростання добробуту суспільства та економічного потенціалу країни є неможливим [2].

Інновація являє собою суспільний технічний та економічний процес, що приводить у результаті практичного використання прогресивних ідей до появи кращих за своїми властивостями продуктів, технологій, послуг,

а в низці випадків – до одержання конкурентних переваг і, як наслідок, економічних вигод. Будучи результатом інтелектуальної діяльності людини, інновація спрямована на створення принципово нових продуктів, послуг або технологій, які забезпечують якісне зростання ефективності їх виробництва, тим самим охоплюючи всі види діяльності, а також на створення нових продуктів, послуг або технологій, що забезпечують якісне зростання ефективності їх виробництва.

Низький рівень розвитку економіки транспортної галузі, поганий стан її технічної та технологічної баз історично зумовлений політикою держави, спрямованою на захист країни від зовнішнього впливу і тим самим на непоширення прогресивного досвіду зарубіжних країн у різних галузях господарювання.

Таким чином, істотне відставання транспортної галузі України від сучасного рівня її розвитку в інших країнах зумовлює необхідність розроблення і впровадження інновацій як головного чинника розвитку транспорту, особливо – автомобільного транспорту.

У транспортній галузі інноваційна діяльність може призводити як до створення нових видів послуг, так і до появи нових технологій, що вдосконалюють сам процес організації роботи підприємства.

У розрізі підприємств найпопулярнішими і затребуваними джерелами фінансування розроблення та впровадження інновацій можуть бути: кошти приватних інвесторів, власні кошти організації, банківське кредитування або використання механізму фінансової оренди (лізингу). Роль лізингу для оновлення основних засобів підприємств протягом багатьох років продовжує зростати. Різноманіття форм цього фінансового механізму дає змогу здійснювати своєчасну й оперативну заміну фізично або морально застарілої техніки, обладнання та технологій.

Зростання вимог споживачів до рівня якості транспортного процесу зумовлює потребу розвитку ринку транспортних послуг на основі інноваційного підходу. Упровадження інновацій, які забезпечують якісне зростання підприємства, та організація ефективної взаємодії різних видів транспорту дають змогу розв'язувати завдання глобального характеру, екологічної безпеки та інші вельми актуальні для транспорту.

Незважаючи на наявність необхідних передумов – регіональних програм, стратегії та дорожньої карти з розвитку транспортного комплексу та формування єдиного транспорт-

ного простору, – утворення і розвиток TLS відбувається повільніше, ніж формування промислових кластерів, зокрема і в ЄС.

Причини гальмування процесу кластеризації в Україні з точки зору офіційної статистики можна умовно розділити на дві групи. Перша група – це фактори, які перешкоджають процесу кластеризації в Україні загалом. Друга група причин пов'язана безпосередньо зі специфікою формування кластерів у транспортно-логістичній сфері, в тому числі інноваційних.

Найбільш значущий фактор першої групи – недосконалість державної кластерної політики України. Незважаючи на те що кластеризація за своєю суттю має відбуватися за ініціативою суб'єктів ринку в результаті їхньої потреби в об'єднанні та взаємодії, увести цей процес без підтримки держави досить складно. Держава є розробником кластерної політики, спрямованої на формування умов розвитку кластерів, забезпечення інфраструктурою та здійснення заходів щодо їх підтримки.

Прямими методами державної кластерної політики є розроблення та реалізація програм фінансування.

Недосконалість кластерної політики проявляється також у відсутності механізму безперервної освіти та підготовки кадрів, що відповідають потребі кластерів. Слід виокремити ще кілька проблем, що гальмують процес кластеризації в Україні.

По-перше, середній рівень інноваційного потенціалу вітчизняних підприємств, згідно з різними міжнародними рейтингами, знижує привабливість областей для інвесторів. Відсутність практики оцінок інноваційного та інших видів потенціалу підприємства, низька сприйнятливість підприємств до інновацій, недостатня ефективність процесу комерціалізації технологій посилюють диспропорції між наявним і реалізованим потенціалом вітчизняних організацій.

По-друге, низька якість вітчизняної продукції та послуг як наслідок нехтування стандартами та порушення технологій призводить до неможливості конкурувати на міжнародному ринку, що обмежує масштаби діяльності кластерів.

До специфічних проблем формування інноваційних TLS можна віднести такі:

- спрямованість транспортних компаній на екстенсивні фактори розвитку, що зумовлює їхню низьку інноваційну активність;
- низькі кредитні рейтинги підприємств малого та середнього бізнесу на ринку авто-

транспортних послуг встановлюють фінансові обмеження для залучення коштів в інноваційну діяльність;

- недостатні якість і доступність транспортної та інженерної інфраструктури;
- високий рівень конкуренції на ринку автотранспортних послуг, що перешкоджає інформаційному обміну;
- відсутність тісної співпраці науково-дослідних і освітніх організацій із підприємницьким сектором.

В Україні відчувається гостра потреба в розробленні інноваційних транспортних технологій, здатних вирішувати системні проблеми транспортної галузі. Інноваційна активність галузі загалом залишається на низькому рівні, незважаючи на окремі значущі інноваційні досягнення у сфері залізничних і авіаперевезень. Основна частка впроваджуваних інновацій – запозичення технологій, адаптованих до сучасних умов. Підтримувати певний рівень інноваційної активності в несприятливий економічний період здатні тільки великі вітчизняні компанії з державною підтримкою і значним обсягом фінансових і матеріально-технічних ресурсів.

Однак останнім часом спостерігається формування малих і середніх інноваційних компаній, що спеціалізуються на розробці та впровадженні інноваційних рішень для транспортної галузі, що свідчить про зростаючий інтерес до цієї сфери діяльності та її привабливість для малого і середнього бізнесу. Саме такі компанії могли б стати ядром TLS за умови їхнього подальшого розвитку та взаємовигідного співробітництва.

Висновки. Проведене дослідження дозволило визначити сутність інновацій на автомобільному транспорті як впровадження прогресивних ідей, що призводять до появи якісно нових продуктів, технологій та послуг, сприяючи підвищенню ефективності та конкурентоздатності галузі.

Аналіз проблем розвитку інноваційної діяльності та формування транспортно-логістичних кластерів в Україні виявив низку стримуючих факторів, серед яких недосконалість державної кластерної політики, низький рівень інноваційного потенціалу вітчизняних підприємств, спрямованість транспортних компаній на екстенсивні фактори розвитку, фінансові обмеження для малих та середніх підприємств, недостатня якість транспортної та інженерної інфраструктури, відсутність тісної співпраці науки та бізнесу.

Незважаючи на існуючі перешкоди, спостерігається позитивна тенденція формування малих та середніх інноваційних компаній у транспортній галузі, що може стати основою для розвитку ефективних транспортно-логістичних систем.

Для активізації інноваційних процесів в автомобільному транспорті та сприяння сталому розвитку галузі необхідно удосконалити державну політику підтримки інновацій та кластеризації, стимулювати підвищення інноваційного потенціалу транспортних підприємств, сприяти розвитку співпраці між науковими установами та бізнесом, покращувати якість транспортної інфраструктури, створювати сприятливі умови для залучення інвестицій в інноваційні проекти.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на розробку конкретних механізмів реалізації запропонованих напрямів для забезпечення ефективного управління інноваціями в автомобільному транспорті України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Куц А. А. Методи економічного аналізу інноваційної діяльності в транспортній галузі України: виклики війни та перспективи відновлення. *Економіка та суспільство*. 2025. № 73. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-73-45>.
2. Комчатних О. В. Методичні підходи до оцінки інноваційного потенціалу підприємства. *Економіка та управління на транспорті*. Київ : НТУ, 2018. №7. С. 147–154.
3. Мартинюк О. Аналіз ризиків в умовах кризи: транспортна галузь України. *Інноваційний розвиток економіки*. 2022. № 6. С. 14–20.
4. Денисенко М. П., Бреус С. В. Інновації – основа розвитку економіки України. *Креативний простір України та світу*: колективна монографія. Харків : СГ НТМ "Новий курс", 2022. С. 247–254.
5. Ілляшенко С. М., Шипуліна Ю. С., Ілляшенко Н. С. Роль знань у виборі траєкторій інноваційного розвитку регіонів. *Сучасні тенденції розвитку регіонів, підприємств та їх об'єднань*: монографія. Дніпро : Пороги, 2018. С. 80–93.
6. Парубець О. М., Сугоняко Д. О. Інноваційні підходи до розвитку транспортної логістики в Україні. *Перспективи економіки та управління*. Чернігів : ЧНТУ, 2019. № 4 (20). С. 147–156.

7. Федотова І. В. Модель життєздатної системи управління інноваційною діяльністю підприємства. *Економіка транспортного комплексу: Збірник наукових праць*. Харків : ХНАДУ. 2016. № 28. С. 17–29.
8. Шинкаренко В. Г. Концепція вдосконалення управління конкурентоспроможністю автотранспортних підприємств. *Економіка транспортного комплексу*. 2020. № 36. С. 95–112.

REFERENCES:

1. Kushch, A. A. (2025). Metody ekonomichnoho analizu innovatsiynoyi diyal'nosti v transportniy haluzi Ukrainy: vyklyky viyny ta perspektyvy vidnovlennya [Methods of economic analysis of innovative activity in the transport sector of Ukraine: challenges of war and prospects for recovery]. *Ekonomika ta suspil'stvo – Economy and society*, 73. Retrieved from: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-73-45>. [in Ukrainian].
2. Komchatnykh, O. V. (2018). Methodychni pidkhody do otsinky innovatsiynoho potentsialu pidpryyemstva [Methodological approaches to assessing the innovative potential of an enterprise]. *Ekonomika ta upravlinnya na transporti – Economics and management in transport*, 7, 147–154. [in Ukrainian].
3. Martynyuk, O. (2022). Analiz ryzykiv v umovakh kryzy: transportna haluz' Ukrainy [Risk analysis in crisis conditions: The transport sector of Ukraine]. *Innovatsiynyy rozvytok ekonomiky*. 6, 14–20. [in Ukrainian].
4. Denysenko, M. P., Breus, S. V. (2022). Innovatsiyyi – osnova rozvytku ekonomiky Ukrainy: *Monohrafiya* [Innovations – the basis of the development of the economy of Ukraine: Monograph]. Kharkiv: SH NTM "Novyy kurs". [in Ukrainian].
5. Illiashenko, S. M. Shypulina, Yu. S. and Illiashenko, N. S. (2018). Rol' znan' u vybori trayektoriy innovatsiynoho rozvytku rehioniv: *Monohrafiya* [The role of knowledge in choosing trajectories of innovative development of regions: Monograph]. Dnipro: Porogy. [in Ukrainian].
6. Parubets', O. M. Suhonyako, D. O. (2018). Innovatsiyni pidkhody do rozvytku transportnoyi lohistyky v Ukraini [Innovative approaches to the development of transport logistics in Ukraine]. *Perspektyvy ekonomiky ta upravlinnya – Perspectives of economics and management*, 4 (20), 147–156. [in Ukrainian].
7. Fedotova, I. V. (2016). Model' zhytlyezdatnoyi systemy upravlinnya innovatsiynoyu diyal'nistyu pidpryyemstva [A model of a viable management system for innovative activity of the enterprise]. *Ekonomika transportnoho kompleksu – Economics of the transport complex*, 28, 17–29. [in Ukrainian].
8. Shynkarenko, V. H. (2020). Kontseptsiya vdoskonalennya upravlinnya konkurentospromozhnistyu avtotransportnykh pidpryyemstv [The concept of improving the management of the competitiveness of motor transport enterprises]. *Ekonomika transportnoho kompleksu – Economics of the transport complex*, 36, 95–112. [in Ukrainian].